

**№ 1 (33)
2014**

Меншік иесі және баспагер:
«Қазақстан Республикасының
Заң шығару институты» ММ

2006 жылдан бастап шығады
Журналдың материалдары
<http://www.izrk.kz> сайтында
орналастырылған

Заң ғылымдары бойынша
диссертациялардың негізгі ғылыми
нәтижелерін жариялауға арналған
басылымдар тізіліміне енгізілген
(ҚР БҒМ БҒСБК 30.05.2013 ж.
№894 бұйрығы)

Редакциялық кеңес:
Б.М. Имашев (Төраға)
З.Х. Баймолдина
А.А. Смағұлов
И.Ш. Борчашвили
М.Ш. Қоғамов

Редакциялық алқа:
Н.М. Әбдіров
З.С. Байниязова (Саратов қ., РФ)
С.Ф. Бычкова
М.Т. Ғабдуәлиев
Э.О. Дүйсенова
А.Д. Жүсіпов
Д.Ж. Игембаев
Т.Е. Каудыров
Ж.О. Құлжабаева
Ш.Р. Мырзаева
А.М. Нұрмағамбетов
Р.Т. Нұртаев
С.М. Рахметов
А.Ж. Сағидан
Ә.Г. Сақтағанов
Т.С. Сафарова
М.А. Сәрсембаев
Т.Ә. Серікбаев
У. Шапақ

Қазақстан Республикасы Мәдениет
және ақпарат министрлігі
Ақпарат және мұрағат комитетінің
БАҚ есепке қою туралы куәлік
№ 11219-Ж 15.11.2010 ж.

Мекен-жайы:
Қазақстан Республикасы,
010000, Астана қ.,
Орынбор қ., 8 үй
тел.: 8(7172)74-02-06; факс: 8(7172)74-14-43
E-mail: instzak-kz@mail.ru
www.izrk.kz

Қазақстан Республикасы Заң шығару Институтының Жаршысы

ҒЫЛЫМИ-ҚҰҚЫҚТЫҚ ЖУРНАЛ

МАЗМҰНЫ

Қазақстан Республикасы Әділет министрлігінің әділет органдарының 2013 жылғы жұмыс қорытындысы бойынша кеңейтілген алқа отырысына баспасөз релизі, Астана қ., 2014 жылғы 20 ақпан.....	7
А.А. СМАҒҰЛОВ Қазақстан Республикасы Қылмыстық кодексінің 193-бабын жетілдірудің кейбір мәселелері.....	12
Конституциялық және әкімшілік құқық	16
Н.А. БИЕКЕНОВ Қазақстан Республикасындағы киберқауіпсіздікті қамтамасыз етудің кейбір мәселелері.....	16
Л.А. ҚҰСАЙЫНОВА Мемлекеттік қызметтегі заңнама нормалары мен меритократия қағидаттарының арақатынасы туралы.....	21
А.С. ҚОСЖАНОВ Қазақстан Республикасының құқықтық мемлекет ретінде нарықтық экономика функцияларын жүзеге асыру әдістері.....	25
Азаматтық, азаматтық іс жүргізу құқығы.....	30
Е.Н. НҰРҒАЛИЕВА Шағын кәсіпкерлік субъектілері қызметкерлерінің еңбегін құқықтық реттеу мәселелері.....	30
А.Е. ДӘУІТБАЕВА-МҰХТАРОВА Трансплантологияда адамның ағзалары мен ұлпаларын азаматтық құқықтың ерекше объектілері ретінде пайдалану.....	35
Қылмыстық құқық және қылмыстық іс жүргізу.....	40
С.М. РАХМЕТОВ Қазақстан Республикасы Қылмыстық кодексінің жаңа редакциясы жобасы жетілдіруді қажет етеді.....	40
Н.А. САРТАЕВА Бала құқығын қылмыстық-құқықтық қорғау: Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексі мен оның жобасының жаңа редакциясына салыстырмалы-құқықтық талдау.....	47

М.Н. БАРАНОВ Бала бақытсыздығының себептері.....	57
Е.Т. НҰРМАҒАНБЕТ, А.Қ. ЖӘНІБЕКОВ Адвокат-қорғаушының дәлелдемелерді жинау құқығын иелену мәселесі.....	63
Халықаралық құқық және салыстырмалы құқықтану.....	69
М.А. СӘРСЕМБАЕВ Қазақстан заңнамасына енгізілетін КО (БЭК) нормаларының құқықтық табиғаты.....	69
А.Ж. САҒИДАН, Э.Т. КӘРІБАЕВА Халықаралық дамуға жәрдемдесудің қазақстандық стратегиясын қалыптастыру.....	76
Ж.И. ИБРАГИМОВ Интеграциялық процестердің қалыптасуындағы еуразиялық идеялардың рөлі.....	81
Құқықтық мониторинг.....	86
Т.Т. ҒАЛИЕВ Құқықтық мониторинг туралы.....	86
Мемлекеттік тілде заң шығару тәжірибесінен.....	90
Н.М. ПРИМАШЕВ Қазақстан Республикасындағы мемлекеттік бақылау және қадағалауды ресімдеудің кейбір құқықтық-лингвистикалық мәселелері.....	90
С.Х. ЖҰБАНИЯЗОВА Заңнаманы үндестіру: лингвистикалық-құқықтық аспект.....	94
Г.К. АҚЫЛБЕКОВА Нормативті құқықтық актілердің қазақ және орыс тілдеріндегі мәтіндерінің тең түпнұсқалығы мәселелері.....	98
А.А. МЕДИНАЕВА, Н.А. ХАМЗИНА Қазақстан Республикасының Азаматтық кодексіндегі бірізділік мәселелері.....	102
Ж.С. НҰРҒАЛИЕВА Тіл және терминдер әлемі.....	106
М. ӘБДІРЕЕВА, А.Т. БЕКЕН Заң шығармашылығындағы аударма мәселелері.....	109
А.Т. БЕКЕН Радмиссия туралы келісімдерді іске асырудағы кейбір мәселелер.....	112
Шетелдік тәжірибе.....	116
Б.В. МАЛЫШЕВ (Киев қ.) Құқықтық жүйені дамытудың нысаналы детерминациясы...	116
Е.А. ВЫСТОРОБЕЦ (Мәскеу қ.) Интерэкоқұқық және экологиялылық.....	123
Е.А. ЛЕГЕЗА (Днепропетровск қ.) Әкімшілік регламент Украинада әкімшілік қызметтерді ұсыну құралы ретінде.....	130
В.В. ГАРКУША (Днепропетровск қ.) Украинада жол жүру ережелерінің бұзылуын автоматты түрде тіркеу.....	136
Н.А. ПОТАПЕНКО (Киев қ.) Құқықтық білім берудің әлеуметтік құндылығы.....	140
Н.А. БАХШИЕВА (Баку қ.) Францияда әкімшілік сот өндірісін ұйымдастыру және оның ерекшеліктері.....	146
Л.Ю. МАНУКОВА (Днепропетровск қ.) АИТВ-инфекция немесе басқа жазылмайтын жұқпалы немесе соз ауруларын жұқтыруға байланысты қылмыс жасау жағдайы.....	150
М.А. КОЛЕСНИКОВ (Днепропетровск қ.) Украинада жылжымайтын мүлікке құқықтарды мемлекеттік тіркеу бойынша әкімшілік қызметтерді ұсынуды жүргізуді белгілеуге қатысты.....	155
Ж.Т. МУСАЕВА (Бишкек қ.) Пәтер ұрлықтарын жасайтын тұлғалар туралы деректер...	160

Жас ғалым мінбері.....	164
Г.К. ТӨЛЕНОВА Тұрғын үй құрылысы қатынастарын зәңі рәсімдеу мәселелері.....	164
М.Е. ЖҰМАБАЕВА Модельдік заңнама актілері интеграциялық бірлестіктерге мүше-мемлекеттердің ұлттық заңнамасын жақындату аспабы ретінде.....	169
К.К. АХМЕТОВ, Ж.С. ДАЙЫРОВА ЕО корпоративтік заңнамасы интеграциялық процестердің даму факторы ретінде.....	172
Р.Е. ЖАҚЫПОВ, М.Х. ХАСЕНОВ Ең төменгі әлеуметтік стандарттар және кепілдіктер туралы.....	176
С.М. ШӘМШИНҰРОВА Тәуелсіз сот: тарихы және қазіргі заманғы жағдайы.....	182
Г.Б. ҚАРЖАСОВА Салықтарды төлеуден жалтарушы тұлғаның демографиялық, әлеуметтік жағдайы.....	188
О.С. БЕКТИБАЕВА Қылмыстық істер бойынша қорғау жағдайының тактикалық шешу алгоритмінің ұғымы.....	193
Д.Ш. ТӨКЕЕВ Польша елі қылмыстық құқығының кейбір ерекшеліктері.....	197
Т.М. БАЙМАҒАМБЕТОВ Киберқылмыстылық: ақпарат көлемінің жаһандық өсуінің салдары ретінде қылмыстардың кейбір түрлері.....	202
А.К. МАХАМБЕТОВА Сот сараптамасының қылмыстық іс жүргізудегі маңыздылығы..	208
М.Е. ТҰРҒЫМБАЕВ Мұсылман құқығындағы қылмыс ұғымы мен белгілері мәселелері.....	212
Д.Қ. АХМЕТОВА Кейбір шетелдік заңнамаларда қылмыс жасаған тұлғаның өзінің кінәсін мойындауының реттелуі.....	217
Р.Ж. ҚОЖАХМЕТОВА Жеке сот орындаушысы институты әрекет етуде.....	223
А.С. МЕЙРМАНОВА Қылмыстық іс жүргізудегі азаматтық талап: негізгі мәселелер және келешекте дамуы.....	227
М.О. САРИМОВА Бала асырап алу туралы азаматтық істерді прокурордың қатысуымен қарау.....	232
Ақпараттық хабарламалар	237
2013 ж. 7 қарашада Астана қ. өткізілген «Кеден одағы мен Бірыңғай экономикалық кеңістікке мүше мемлекеттердің заңнамасын үйлестіру» тақырыбындағы дөңгелек үстел туралы ақпараттық хабарлама.....	237
2013 ж. 15-16 қарашада Алматы қ. өткізілген Әкімшілік құқық бойынша «Әкімшілік рәсімдердің жалпы құқығы және оның жария құқықтың арнайы салалары үшін маңызы» атты IV халықаралық конференция туралы ақпараттық хабарлама.....	241
2014 ж. 5 наурызда Астана қ. өткізілген «Қазақстан Республикасы Кәсіпкерлік кодексінің жобасы: қазіргі жағдайы және перспективалары» атты халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция туралы ақпараттық хабарлама.....	243
Даналық ойлар	245
Мерейтой	246
ҚР Парламенті Мәжіліс аппаратының редакциялау және аударма бөлімінің меңгерушісі, Мемлекеттік терминология комиссиясының мүшесі Дәуітәлі Омашұлына - 55 жыл.....	246
З.ғ.д., профессор Ж.С. Елубаевтың туғанына 60 жыл.....	248
З.ғ.д., профессор М.С. Бейбітовтің туғанына 60 жыл.....	250

**№ 1 (33)
2014**

Собственник и издатель:
ГУ «Институт законодательства
Республики Казахстан»

Издается с 2006 года
Все материалы журнала
размещаются на сайте
<http://www.izr.kz>

Включен в перечень изданий
для публикации основных
научных результатов диссертаций
по юридическим наукам
(Приказ ККСОН МОН РК №894
от 30.05.2013 г.)

Редакционный совет:
Б.М. Имашев (Председатель)
З.Х. Баймолдина
А.А. Смагулов
И.Ш. Борчашвили
М.Ч. Когамов

Редакционная коллегия:
Н.М. Абдиров
З.С. Байниязова (г. Саратов, РФ)
С.Ф. Бычкова
М.Т. Габдуалиев
Э.О. Дуйсенова
А.Д. Жусупов
Д.Ж. Игембаев
Т.Е. Каудыров
Ж.О. Кулжабаева
Ш.Р. Мырзаева
А.М. Нурмагамбетов
Р.Т. Нургаев
С.М. Рахметов
А.Ж. Сагидан
А.Г. Сактаганов
М.А. Сарсембаев
Т.С. Сафарова
Т.А. Серикбаев
У. Шапак

Свидетельство о постановке
на учет СМИ № 11219-Ж
от 15.11.2010 г. Комитета информации
и архивов Министерства культуры
и информации Республики Казахстан

Адрес:
Республика Казахстан,
010000, г. Астана,
ул. Орынбор, д. 8,
тел.: 8(7172)74-02-06; факс: 8(7172)74-14-43
E-mail: instzak-kz@mail.ru
www.izr.kz

Вестник Института Законодательства Республики Казахстан

научно-правовой журнал

СОДЕРЖАНИЕ

Пресс-релиз к расширенному заседанию коллегии Министерства юстиции Республики Казахстан по итогам работы органов юстиции за 2013 год, г. Астана, 20 февраля 2014 года.....	7
А.А. СМАГУЛОВ Некоторые вопросы совершенствования статьи 193 Уголовного кодекса Республики Казахстан.....	12
<i>Конституционное и административное право</i>	16
Н.А. БИЕКЕНОВ Некоторые проблемы обеспечения кибербезопасности в Республике Казахстан.....	16
Л.А. КУСАИНОВА О соотношении норм законодатель- ства и принципов меритократии на государственной службе.....	21
А.С. КОСЖАНОВ Методы осуществления функций рыноч- ной экономики в Республике Казахстан как правовом государстве.....	25
<i>Гражданское и гражданско-процессуальное право.....</i>	30
Е.Н. НУРГАЛИЕВА Проблемы правового регулирования труда работников субъектов малого предпринимательства	30
А.Е. ДАУТБАЕВА-МУХТАРОВА Использование органов и тканей человека в трансплантологии, как особых объектов гражданского права.....	35
<i>Уголовное право и уголовный процесс.....</i>	40
С.М. РАХМЕТОВ Проект новой редакции Уголовного кодекса Республики Казахстан нуждается в совершенство- вании.....	40
Н.А. САРТАЕВА Уголовно-правовая охрана прав детей: сравнительно-правовой анализ Уголовного кодекса Республики Казахстан и проекта его новой редакции.....	47

М.Н. БАРАНОВ Причины детского несчастья.....	57
Е.Т. НУРМАГАНБЕТ, А.К. ЖАНИБЕКОВ Проблемы правообладания в собирании доказательств адвоката-защитника.....	63
<i>Международное право и сравнительное правоведение.....</i>	<i>69</i>
М.А. САРСЕМБАЕВ Правовая природа норм ТС (ЕЭП), инкорпорируемых в законодательство Казахстана.....	69
А.Ж. САГИДАН, Э.Т. КАРИБАЕВА Формирование казахстанской стратегии содействия международному развитию.....	76
Ж.И. ИБРАГИМОВ Роль евразийских идей в становлении интеграционных процессов.....	81
<i>Правовой мониторинг.....</i>	<i>86</i>
Т.Т. ГАЛИЕВ О правовом мониторинге.....	86
<i>Из практики законотворчества на государственном языке.....</i>	<i>90</i>
Н.М. ПРИМАШЕВ Некоторые юридико-лингвистические проблемы регламентации государственного контроля и надзора в Республике Казахстан.....	90
С.Х. ЖУБАНИЯЗОВА Гармонизация законодательства: лингвистическо-правовые аспекты.....	94
Г.К. АКЫЛБЕКОВА Проблемы аутентичности текстов нормативно-правовых актов на казахском и русском языках.....	98
А.А. МЕДИНАЕВА, Н.А. ХАМЗИНА Вопросы единообразия Гражданского кодекса Республики Казахстан.....	102
Ж.С. НУРГАЛИЕВА Мир языка и терминов.....	106
М. АБДРЕЕВА, А.Т. БЕКЕН Вопросы перевода в законотворчестве.....	109
А.Т. БЕКЕН Некоторые вопросы реализации соглашений о реадмиссии.....	112
<i>Зарубежный опыт.....</i>	<i>116</i>
Б.В. МАЛЫШЕВ (г. Киев) Целевая детерминация развития правовой системы.....	116
Е.А. ВЫСТОРОБЕЦ (г. Москва) Интерэкоправо и экологичность.....	123
Е.А. ЛЕГЕЗА (г. Днепропетровск) Административный регламент как средство предоставления административных услуг в Украине.....	130
В.В. ГАРКУША (г. Днепропетровск) Автоматическая фиксация нарушений правил дорожного движения Украины.....	136
Н.А. ПОТАПЕНКО (г. Киев) Социальная ценность правового образования.....	140
Н.А. БАХШИЕВА (г. Баку) Организация и особенности административного судопроизводства во Франции.....	146
Л.Ю. МАНУКОВА (г. Днепропетровск) Обстановка совершения преступлений, связанных с заражением ВИЧ-инфекцией, или другой неизлечимой инфекционной болезнью, или венерическими болезнями.....	150
М.А. КОЛЕСНИКОВ (г. Днепропетровск) Относительно определения производства предоставления административных услуг по государственной регистрации прав на недвижимое имущество в Украине.....	155
Ж.Т. МУСАЕВА (г. Бишкек) Данные о лицах, совершающих квартирные кражи.....	160

Трибуна молодого ученого.....	164
Г.К. ТУЛЕНОВА Вопросы юридического оформления отношений по строительству жилых домов.....	164
М.Е. ЖУМАБАЕВА Модельные законодательные акты как инструмент сближения национального законодательства государств-членов интеграционных объединений.....	169
К.К. АХМЕТОВ, Ж.С. ДАИРОВА Корпоративное законодательство ЕС как фактор развития интеграционных процессов.....	172
Р.Е. ЖАКУПОВ, М.Х. ХАСЕНОВ О минимальных социальных стандартах и гарантиях....	176
С.М. ШАМШИНУРОВА Независимый суд: история и современность.....	182
Г.Б. КАРЖАСОВА Социально-демографическое состояние личности преступника, уклоняющегося от уплаты налогов.....	188
О.С. БЕКТИБАЕВА Понятие алгоритма тактического разрешения ситуации защиты по уголовным делам.....	193
Д.Ш. ТОКЕЕВ Некоторые особенности уголовного права Польши.....	197
Т.М. БАЙМАГАМБЕТОВ Киберпреступность: некоторые виды преступлений, как следствие глобального роста объема информации.....	202
А.К. МАХАМБЕТОВА Важность судебной экспертизы в уголовном процессе.....	208
М.Е. ТУРГУМБАЕВ Проблемы понятия и признаков преступления в мусульманском праве.....	212
Д.К. АХМЕТОВА Урегулирование признания лицом своей вины в совершении преступления в некоторых зарубежных законодательствах.....	217
Р.Ж. КОЖАХМЕТОВА Институт частного судебного исполнителя в действии.....	223
А.С. МЕЙРМАНОВА Гражданский иск в уголовном деле: проблемы и перспективы развития.....	227
М.О. САРИМОВА Рассмотрение гражданских дел об усыновлении (удочерении) с участием прокурора.....	232
Информационные сообщения	237
Информационное сообщение о круглом столе «Гармонизация законодательства государств-членов Таможенного союза и Единого экономического пространства», г. Астана, 7 ноября 2013 г.....	239
Информационное сообщение о IV-й Международной конференции по административному праву «Общее право административных процедур и его значение для специальных отраслей публичного права» г. Алматы, 15-16 ноября 2013 г.....	242
Информационное сообщение о международной научно-практической конференции «Проект Предпринимательского кодекса Республики Казахстан: состояние и перспективы», г. Астана, 5 марта 2014 г.....	244
Мудрые мысли	245
Юбилей	246
Зав.отделом редактирования и перевода Аппарата Мажилиса Парламента РК, члену Государственной терминологической комиссии Дәуітәлі Омашұлы – 55 лет.....	246
Д.ю.н., профессору Елюбаеву Ж.С. – 60 лет.....	248
Д.ю.н., профессору Бейбитову М.С. – 60 лет.....	250

*Ақылбекова Гүлжан Кәрімқызы,
ҚР Заң шығару институты Лингвистика орталығының
НҚА және халықаралық шарттар жобаларына
ғылыми лингвистикалық сараптама секторының
жетекші ғылыми қызметкері, филология ғылымдарының кандидаты*

НОРМАТИВТІ ҚҰҚЫҚТЫҚ АКТІЛЕРДІҢ ҚАЗАҚ ЖӘНЕ ОРЫС ТІЛДЕРІНДЕГІ МӘТІНДЕРІНІҢ ТЕҢ ТҮПНҰСҚАЛЫҒЫ МӘСЕЛЕЛЕРІ (Қазақстан Республикасының Азаматтық кодексі материалында)

Мемлекет басшысы Н.Ә. Назарбаев: «Біз барша қазақстандықтарды біріктірудің басты факторы болып табылатын қазақ тілінің одан әрі дамуы үшін барлық күш-жігерімізді салуымыз керек. Сонымен бірге елімізде тұратын барлық халықтардың өкілдері ана тілдерінде еркін сөйлей, оқи алуына, оны дамытуға қолайлы жағдай тудыру қажет» деп атап көрсеткен болатын [1].

1997-2000 жылдары «Қазақстан Республикасындағы тіл туралы» Қазақстан Республикасы Заңының қабылдануына және Тілдерді қолдану мен дамытудың 1998-2000 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасының бекітілуіне орай, қоғам өмірінің негізгі салаларында тіл құрылысының құқықтық негізі қалыптаса бастады. 2001-2010 жылдары Тілдерді қолдану мен дамытудың он жылға арналған мемлекеттік бағдарламасын іске асыру аясында тіл құрылысы стратегиясының мынадай үш бағыты айқындалды: мемлекеттік тілдің әлеуметтік-коммуникативтік қызметін кеңейту және нығайту, орыс тілінің жалпы мәдени қызметін сақтау, Қазақстан халқының басқа да тілдерін дамыту. Ал Қазақстан Республикасы Президентінің 2010 жылғы 1 ақпандағы №922 Жарлығымен Қазақстан Республикасының 2020 жылға дейінгі Стратегиялық даму жоспары бекітілді. Онда Қазақстанда тұратын барлық этностардың тілдерін сақтай отырып, ұлт бірлігін нығайтудың аса маңызды факторы ретінде мемлекеттік тілдің кең ауқымды қолданысын қамтамасыз ететін үйлесімді тіл саясатын жүргізу белгіленді [2].

Мемлекеттік тіл – қазақ тілі екені айдан анық, ол ұлт бірлігінің басты факторы. Яғни мемлекеттік тіл – мемлекеттің бүкіл аумағында

қоғамдық қатынастардың барлық саласында қолданылатын мемлекеттік басқару, заң шығару, сот ісін жүргізу және іс-қағаздарын жүргізу тілі. Үкімет, өзге де мемлекеттік, жергілікті өкілді және атқарушы органдар мемлекеттік тілімізді барынша дамытуға, оның халықаралық беделін нығайтуға, ҚР барша азаматтарының мемлекеттік тілді еркін және тегін меңгеруіне қажетті барлық ұйымдастырушылық, материалдық-техникалық жағдайлар, ана тілін сақтауы және дамытуы үшін барлық жағдайды жасап беріп отыр. Мемлекеттік органдарда, жергілікті өзін-өзі басқару органдарында орыс тілі ресми түрде қазақ тілімен тең қолданылады. Қазақстан азаматының ана тілін қолдануына, қарым-қатынас, тәрбие, оқу және шығармашылық тілін еркін таңдауына құқығы бар.

Заң – қоғамдық қатынастарды реттейтін аса маңызды нормативтік құқықтық акт болып табылатындықтан оның сапалы болуы да аса маңызды. Қолданыстағы мемлекеттік тілдегі нормативтік құқықтық актілердің сапасын жетілдіру үшін заң жобалары мәтіндерінің тең түпнұсқалығын қамтамасыз ету, яғни мазмұндық сапасын – заң мәтіні тілінің айқындылығын, дәлдігін, нақтылығын, дұрыстығын, шын мәнінде қолдануға жарамды болуын қамтамасыз ету болып табылады.

Азаматтық кодекстің қазақ және орыс тілдеріндегі мәтіндердің тең түпнұсқалығын бағалау және олардың мазмұнының айқындылығын, нақтылығын, дұрыстығын қамтамасыз ететін тіл нормаларына (қазақ және орыс тілдерінің лексика, фонетика, грамматика, стилистика ережелеріне) сәйкестігі зерделенеді.

Қазақстан Республикасы Азаматтық кодексінің орыс және қазақ тілдеріндегі мәтіндерінің тең

түпнұсқалы болуы ұлттық заңнама сапасының көрсеткіші де болып табылады.

Азаматтық кодекстің (ерекше бөлімнің) қазақ және орыс тілдеріндегі мәтіндерінде ықтиятты лингвистикалық зерделеуді талап ететін лексикологиялық проблемалар аз емес.

Лексикалық бірліктер мағынасы заңнама стилінің ерекшелігіне сай қолданылады, ал сәйкес сөз табылмаған жағдайда ғана балама ретінде мағынасы жақын сөздер пайдаланылады. Кодекстің қазақ тіліндегі мәтінінде жекелеген сөздер мен тіркестердің, сөздердің синонимдік қатарларын пайдалану мысалдары да жиі кездеседі. Ал заң техникасы талаптары бойынша осы синонимдік қатардың мүмкіндігінше қолданылмағаны тиімді. Мәселен, Азаматтық кодекстің бүкіл мәтіні бойынша «законодательными актами» деген сөздер «заңнама актілерінде» деп аударылудың орнына «заң актілерінде деп алынған. Сол сияқты, кодекстің қазақ тіліндегі нұсқасында күштеп алу – мәжбүрлеп алып қою (принудительное изъятие); талап етуді беру – талапқа көну (уступка требования); борышкер – борышқор (должник); кепіл болушы – кепілгер (поручитель); кепілпұл – кепілақы (задаток); нотариалды куәландырылған – нотариалдық жолмен куәландырылған (нотариально удостоверено); айып төлеу – тұрақсыздық айыбы (неустойка); айып төлеу – тұрақсыздық айыбын төлеу (уплата неустойки); мүлікке тыйым салу – мүлікке қамақ салу (арест на имущество); қағида – ереже (правила) мөлшер – көлем (размер); міндеттеме – міндет (обязанность); жағдайлар – мән-жайлар (обстоятельства) деп түрліше қолданылуын келтіруге болады. Осы мысалдардан-ақ Кодекс мәтінінде терминдерді бірізді қолдану қағидатының сақталмағанын көреміз. Осыған ұқсас қисынсыз, лексикалық тұрғыдан қате сөздер мен сөз тіркестерінің Кодексте жиі кездесетіні өкінішті-ақ.

Бірнеше нұсқадағы жарыспалы қолданыстардың мүмкіндігінше Мемлекеттік терминология комиссиясы тарапынан бекітілген немесе ресми тілде стандартталған, сондай-ақ жазба тілде қолданылу жиілігі жоғары, яғни, нормаға айнала бастаған тұлғасы пайдаланылуы тиіс. Осы тұрғыдан Кодексте кредит – несие, кредитор – несие беруші, кредитор – кредит беруші, финанс – қаржы, рынок – нарық, борышкер – борышқор тәрізді жарыспалы қолданыстар кездеседі. Бұлар тілдік қарым-қатынас машығында сабақтастық қағидаты бойынша, біразға дейін жарыса жүріп, келе-келе біреуі орнығады. Сөйтіп, «табиғи»

түрде тіл өзін-өзі реттеп отыратындықтан, біралуан жарыспалы сөздер тез арада нормаға түсіп, сөздің ықшам нұсқасына артықшылық беріліп, жарыспалы сөздер бір ізге түседі. Олардың тілдік норма үрдісіне сай келетіні немесе ауытқитын тұстарына талдау жасап отыру тілші қауымының да, заңгер қауымының да құзыретіне жатады.

Нормативтік құқықтық акт мәтінінің мазмұны мен жазылу стиліне қойылатын талаптарға сәйкес қазіргі әдеби тілдің нормасында көнерген сөздер, сирек қолданыстағы сөздер, бірқолданыстағы сөздер болып саналатын лексикалық элементтер, сондай-ақ бейнелі, образды фразеологизмдер, қарапайым лексикаға тән тұлғалар қолданылмайды. Алайда Кодекс тілінде «желеу етіп» (42-бап), «қора-қопсы» (224, 254-баптар), «жымысқы ниет» (157-бап), «зұлымдық ниетте» (159-бап), «арам ниет» (263-бап), «қаңғып жүрген мал» (246-бап) және т.с.с. тіркестер түзетуді қажет етеді.

Кодекс мәтінінде терминдердің дұрыс қолданылмауы, аудармадағы қиындықтар, калька аудармалар, сөйлемдердің калька аудармаларға ұшырауы, сөйлем жүйесіне тән логикалық жүйенің сақталмауы, қазақ тілінің сөз байланыстырушы, сөз тіркестіруші тілдік құралдарының өз деңгейінде қолданылмауы тәрізді орын алған кемшіліктер де баршылық.

Сонымен қатар, 476-баптың 2 және 3-тармақтарында «нарушение договора поставщиком» және «нарушение договора покупателем» деген сөз тіркестері тиісінше «тауар берушімен шарттың бұзылуы» және «сатып алушымен шарттың бұзылуы» деп, ал 4-тармағы «Тараптардың келісімімен шартты орындаудан немесе оны біржақты өзгертуден біржақты бас тартудың өзге де негіздері көзделуі мүмкін» деп қате аударылған. Бұл тармақтың орысшасы: «4. Соглашением сторон могут быть предусмотрены иные основания одностороннего отказа от исполнения договора или одностороннего его изменения». Дұрыс нұсқасы: - «4. Тараптардың келісімімен шартты орындаудан біржақты бас тартудың немесе оны біржақты өзгертудің өзге де негіздері көзделуі мүмкін» деп жазылуы керек, өйткені осы баптың 1-тармағында: «1. Тараптардың біреуі (осы Кодекстің 401-бабы 2-тармағының екінші бөлігі) шартты елеулі түрде бұзған жағдайда шартты (толық немесе ішінара) орындаудан біржақты бас тартуға немесе оны біржақты өзгертуге жол беріледі» делінген. Тілдің қолданысын түзеу тек

ұғымдардың аудармасының болу-болмауымен емес, сөйлемдердің дұрыс құрылып, мазмұнды түсінікті бере білуімен байланысты екендігін ескеру. Дұрыс сөйлем құруда тілдік құралдардың барлығын орынды қолдана білуді ескерудің маңызы зор.

Бүгінгі күні заңнама тіліне ең қажеттісі: аудармадағы тілге түсініктілік, заңнама стилінде беруге ұмтылу, сөйлемнің жатықтығы мен сөздердің арасындағы, сөйлемдердің арасындағы байланыстың болуы.

Қорытындылай келе, заң жобасын әзірлеушілердің заң техникасы талаптары мен қазақ тілін жетік меңгермеуі, іс қағаздары мен нормативтік құқықтық актілердің қазақ тілінде дайындалмауы, ал орыс тілінде дайындалған құжаттарды мемлекеттік тілге аударуда тең түпнұсқалықтың сақталмауына байланысты кемшіліктер орын алып отыр. Осының салдары-

нан мемлекеттік тіл дамуының қазіргі деңгейінде заң әзірлеу, құжат тілі аудармашы мамандардың күшімен ғана орнығып, ұлттық заңнама тілі мен терминологиясы орыс тіліндегі нұсқаға байланып қалу құбылысы белең алуда.

Қазақ тіліндегі заң мәтіндерінде мәтін мазмұнын өзгертіп жіберетін, заң нормаларын өрескел бұрмалайтын аударма кемшіліктерінен арылу үшін заң жобаларын қазақ тілінде әзірлеп, заңгерлік сараптамалық тұрғыдан жүйелі сараудан өткізу қажеттілігі туындап отыр.

Мемлекеттік тіл мемлекеттік іс болғандықтан, қазақ тілінде заң әзірлеу ісі мемлекеттік деңгейде қойылуға тиіс. Сондай-ақ, мемлекеттік тіл саясатын іске асыру міндетіне жауапкершілікпен қарау қажеттілігі, заң саласында терминдердің дұрыс әрі бірізді қолданылу мәселелері әлі де болса ерекше назар аударуды қажет етеді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. «Қазақстан -2050» Стратегиясы: қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Қазақстан халқына арнаған Жолдауы.
2. Қазақстан Республикасы Президентінің 2009 жылғы 24 тамыздағы №858 жарлығымен бекітілген Қазақстан Республикасының 2010 жылдан 2020 жылға дейінгі кезеңге арналған Құқықтық саясат тұжырымдамасы.
3. Қазақстан Республикасының Азаматтық кодексі.
4. О нормативных правовых актах: Закон Республики Казахстан от 24 марта 1998 года // БД «Закон».

Мақалада заңнамалық актілерді аударуда кездесетін түйткілді мәселелер қарастырылған.

Түйін сөздер: ұлттық заңнама тілі, аударма мәселелері, тең түпнұсқалық.

В статье рассматриваются проблемные вопросы, возникающие при переводе нормативно-правовых актов.

Ключевые слова: язык национального законодательства, проблемы перевода, аутентичность.

In article the problem questions arising at the translation of normative legal acts are considered.

Keyword: language of the legislation, translation problem, authenticity.

Гүлжан Кәрімқызы Ақылбекова,

ҚР Заң шығару институты Лингвистика орталығының НҚА және халықаралық шарттар жобаларына ғылыми лингвистикалық сараптама секторының жетекші ғылыми қызметкері, ф.ғ.к.

Нормативті құқықтық актілердің қазақ және орыс тілдеріндегі мәтіндерінің тең түпнұсқалығы мәселелері (Қазақстан Республикасының Азаматтық кодексі материалында)

Акылбекова Гульжан Каримовна,
ведущий научный сотрудник сектора научно-лингвистической экспертизы проектов НПА и международных договоров Центра лингвистики Института законодательства РК, к.ф.н.

Проблемы аутентичности текстов нормативно-правовых актов на казахском и русском языках (На примере Гражданского кодекса Республики Казахстан)

Akylbekova Gulzhan Karimovna,
leading research fellow of the Linguistic Center of the Institute of Legislation of the Republic of Kazakhstan, c.f.s.

Problems of authenticity of texts of normative legal acts in the kazakh and russian languages (of Civil Code of the Republic of Kazakhstan as an example)

